

ЊЕГОШЕВ КОНЦЕПТ БОРБЕ: „НЕКА БУДЕ ШТО БИТИ НЕ МОЖЕ”

Већини данашњих читалаца *Горско̄ вијенца* стих поменут у наслову овог текста вјероватно не би значео готово ништа. У ствари, да будем потпуно искрен, мислим да већина људи данас не би могла да чује и прихвати његово тумачење, јер би оно могло озбиљно довести у питање стил живота који су сами одабрали и за који желе да вјерују да је једини могућ. У свом познатом есеју „Његош као трагичан јунак козовске мисли” Иво Андрић мисао коју овај стих имплицира оксиморонском кованицом описује као „позитивни нихилизам”. Тај позитивни нихилизам, да парафразирам Тартаљин увид у поменути есеј, у први мах представља свијест појединца о туробној реалности која га окружује и, рекао бих, прихватање те реалности као његове тренутне позиције. Када би, међутим, појединац остао само на нивоу прихватања такве реалности, односно на нивоу мирења са њом. Када би јој се, дакле, препустио, предао и остао пасиван, то би било довољно тек за нихилизам: оно биједно, самоубилачко осјећање малодушности, безвољности, невјерице и очаја. Суштина позитивног нихилизма се, међутим, према Андрићу састоји од „упорног негирања стварности и очевидности без којих не би била могућа ни акција, ни сама мисао о акцији против зла”. Другим ријечима, за борбу против суморне реалности није довољна само свијест о њој као таквој већ је неопходна и дистанца од ње, па се због тога Његошев стих може схватити и као зазивање чуда као сурогата и алтернативе реалности, али не и као пуко затварање очију пред реалним. Потреба за чудом произилази из потребе за другачијом стварношћу, јер ја одбијам да живим у стварности коју *џи* желиш да ми натукнеш као моју коначну судбину.

Истина, Његош није био *реалан* већ *романтичан*, али не треба олако занемарити чињеницу да је овај стих написао и неко ко је уједно био и духовни и световни вођа свог народа. Другим ријечима, реторика овог

стиха не припада свештенику који за плату треба да убјеђује народ у то како су чуда могућа, већ припада владару који је истински вјеровао да је чуда могуће и живјети и који је та чуда покушавао да конкретизује у реалности. Његошева реторика, дакле, није била обично наклапање, већ су његове ријечи биле у складу са његовим животним стилем и животном борбом. Иако је наука одавно направила композицијску разлику између народног (епског) и Његошевог (умјетничког) десетерца, чини се како Његошева мисао записана у билом ком другом стиху не би могла да изрази свој пуни потенцијал. Другим ријечима, избор стиха (десетерац) и избор форме (спјев/еп) на симболичком нивоу ову мисао доводе у везу са јуначком епиком, упућујући на то какву особину треба да посједује неко ко овај стих може да напише и неко ко овај стих може да прихвати као сопствени концепт борбе. А та особина је храброст епских јунака.

Шта је, међутим, то што Његошев стих данас чини толико актуелним? Вратимо се накратко Андрићевом есеју. У својој аналитичкој минијатури посвећеној овом стиху Андрић констатује да је Његош, парафразирам, у моћној Османској империји видјео оличење пакла и отјелотворење зла на земљи. Пакао у виду моћног турског царства био је реалност која је угрожавала и Његоша и његов народ. У складу с тим, већина људи данас сопствену државу и њен систем доживљава као угрожавајући фактор: то је њихова сурова реалност и болна истина. Нихилизам, у смислу потпуне предаје, одустајања од било какве вјере и воље за борбом, одвајкада је постојао, али се такав нихилизам чини мање кукаван од свог модерног полубрата. Елем, у постепским временима доминира другачија врста „суочавања” са реалношћу, која се најбоље види кроз два примјера: под један, пошто не вјерује да ишта може да промијени и од ове реалности направи једну бољу и љепшу, из перспективе садашње реалности чудесну реалност, појединац и сам пристаје да буде дио реалности за коју осјећа да је субверзивна, али која му се намеће као једина могућа. Чинећи оваквим потезом себе још *реалнијом*, стварност усисава појединца који је до јуче висио на њеним маргинама нудећи му некакав „мали компромис”, који овај, пресрећан јер се снашао, оберучке прихвата, убјеђујући себе како никако није могло другачије. Под два, појединац свој бунт према сопственој реалности изражава „отпором” у виду бјекства у нечију туђу чаробну реалност, која је ваљда могућа само тамо негдје далеко одавде. Ни први ни други, међутим, никада неће признати да су кукавице, али ће вама рећи да сте будале ако не мислите исто као и они. Будале сте јер сте нереални.

Главни неспоразум који друштво данас има са чудесним је тај што у чудо не вјерује и што упорно одбија да схвати да је оно што данашња реалност покушава да представи као немогуће и неоствариво у својој природи сасвим реално. Већина, практично, види само ону другу половину Његошевог стиха која каже да *бићи не може*. По већини, шта год

бисте вољели да остварите, шта год пожељели да урадите сулудо је – јер *бићи не може*. То дјелује потпуно природно јер та половина стиха, реална половина, не подразумејева никакве напоре, никакву одговорност, никакву вољу, никакву храброст, никакву чврстину, никакву стваралачку енергију... Та половина имплицира *чудесно*̄ Давида који се деморалисао пред *реалним* Голијатом. Свему што пркоси њеном убјеђењу и што га доводи у питање она одбија да аплаудира и прихвати као чудесно. Више воли да га означи као случајно, јер то је мање опасно по њу. Реалност трпи случајности, али не трпи и чуда. Али докле год се те чудесне случајности дешавају, постоји и нада да можемо живјети, из перспективе садашње, у другачијој, љепшој, квалитетнијој, бољој, чудесној реалности.

Какво је, заправо, то чудо о којем је размишљао и сањао Његош и када се оно дешава? То је она тројка у посљедњој стотинки; то су она три гола у судијској надокнади; и то је онај преокрет који се дешава у тренутку када фаворизовани противник има меч лопту; у тренутку када је у очима *реалиста* било каква шанса за побједу одавно изгубљена. То су онај Цер и она Колубара; то је онај Гвоздени пук; то је и онај Крф; то су и Његош и Андрић и Црњански; то су и онај Тесла и онај Пупин; и онај Ђоковић и онај Ђорђевић; и онај Бари и она Фуенлабрада; и још много таквих, појединачних и колективних, јавних и приватних, малих и великих чудеса, која нисмо гледали само у режији холивудске продукције већ и у режији сопствене чудесне реалности, коју смо сами креирали и која нам је показала да је могуће: да бити може.

Марко ТОШОВИЋ